

El classicisme de Miquel Costa i Llobera

Eduard Valentí Fiol

L'obra clau de l'humanisme de Costa són les *Horacianes*, publicades el 1906. Aquí s'expressa amb tota consciència l'adopció d'un estètic tret d'un món diferent del nostre, la superioritat del qual s'accepta i acata; és l'actitud característica de l'humanisme clàssic. La meua llengua és bàrbara, diu el nostre poeta fent eco a Carducci: però és noble, filla de Roma. Romana es la nostra raça, i romanes són les restes que surten a la llum per poc que es grati en la terra dels nostres camps. El record d'aquest passat i el sentiment d'aquest vincl ens ajudaran a fugir de les degenerades formes de la poesia moderna, a fugir del fang, dels plors, de l'amargor que dominen els poetes d'ara. I com que el tema de la fugida és d'arrel clàssica i està estereotipat en el tòpic epicuri i horacià de "la vida retirada", Costa es deixa anar al corrent associatiu i, sense adonarse de la incongruència dels conceptes, barreja la fugida d'un art que ell considera degradat amb l'apartament de les vanitats i ambicions mundanes. És una confusió significativa: l'espontània unió de les dues fugides posa simbòlicament de relleu aquella evasió aristocràtica que és el nucli de l'art de Costa i Llobera i que es reflecteix igualment en la seva vida. La carrera sacerdotal, iniciada a 34 anys, significà per a Costa, fill d'uns propietaris benestants, un refugi per a millor lliurar-se a la contemplació passiva i encantada; així com per Torras i Bages, també hereu d'uns grans propietaris i també tardà en la seva vocació, el sacerdoti havia fixat l'objectiu i havia assenyalat el camí a la seva capacitat poètica; i a diverència de Verdaguer, que ja des de l'adolescència no va tenir altra alternativa que la de fer de jornalero o entrar al seminari.

Seria evidentment injust envers Costa i Llobera, un dels grans creadors de la nostra llengua poètica moderna i un dels artistes més purs que hem tingut, que ara li féssim retret del que no ens va donar i ens entretinguéssim a assenyalar les limitacions o llacunes que es poden advertir en la seva obra o en la seva conducta, i que són condicionades justament per la seva visió de l'herència llatina. Però és curiós de veure com un altre humanista contemporani, no creador com Costa, però en certa manera més complet i més complex, en Joan Sardà, s'adona d'aquesta limitació i la lliga sense embuts amb la circumstància personal del poeta, escrivint en 1886, dos anys abans que aquest cantés missa, però quan ja corria la veu que anava a entrar en un convent: "És una fatalitat que pesa sobre la nostra literatura. Com si no n'hi hagués prou amb tantes altres causes que adormen els nostres poetes, vénen per últim fins les

sacristies i encara ens en prenen o ens en desvien. Ah! si poguéssim estripar dues sotanes que sabem i no volem dir!... No renequem de les tendències religioses; poden ser i són font de poesia. Però en Costa i Llobera ens fa pensar i dir heretgies, i ens arriba a fer desitjar que del fons de les *Odes* d'Horaci, de les quals, segons diuen amics seus, és fervent admirador, sortís i prengué cos alguna Lídia temptadora que li girés el cervell i li fuetegés la sang de poeta que corre per ses venes”.

El gran trasbals de la vida de Miquel Costa i Llobera, el xoc que venia a significar l'esfondrament del seu ideal de bon gust i d'harmonia, fou la Setmana Tràgica, la primera gran crisi del catalanisme que entretant s'havia ja convertit en un moviment de reivindicació política. És corrent de dir que la catàstrofe va provocar l'emudiment definitiu del gran poeta que, només tres anys abans, ens havia donat les *Horacianes*. En realitat no va emudir. Però la seva orientació va sofrir un canvi significatiu: durant els darrers anys de la seva vida, des de 1912 a la seva mort el 1922, la seva única activitat literària consistí en una traducció dels himnes de Prudenci. És una obra a la qual s'ha prestat poca atenció, tot i que és d'una gran bellesa. Formalment, sembla encara poesia clàssica, però l'esperit ha canviat, el canvi s'adverteix fins en les peculiaritats mètriques: predominen els versos aguts, un tipus totalment absent de les *Horacianes*, on abunden en canvi els finals i els mots esdrúixols que tan artificiosos sonen en català. Més durs, d'aparença més tosca que els de les *Horacianes*, els versos de les traduccions del líric cristià traeixen com una violència, una ascési dolorosa que Costa s'imposa, com si després de la sotragada cregués que havia de renunciar a un ideal impossible de pau i tornar als temps de lluita i d'interiorització.

Extractes de “La tradició clàssica en la Renaixença catalana”
(BIEH 3, 1969)